

KONSTITUCINĖ JUSTICIJA LIETUVOJE: PIRMASIS DEŠIMTMETIS

Egidijus KŪRIS

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas

1. Konstitucija nėra tik „dar vienas“ teisės aktas. Dažnai vartojamas apibūdinimas „pagrindinis įstatymas“ šiek tiek klaidina – tik formos atžvilgiu Konstitucija primena *įstatymą*, tačiau pagal esmę ir prasmę ji yra *aukščiausioji teisė*, visų teisės aktų teisiškumo matas. Iš teisės aktų Konstituciją išskiria jos viršenybė ir stabilumas. Neatitinkantis Konstitucijos aktas liaujasi buvęs teise; jis yra anomalija, ardanti teisės sistemos darną ir neigianti jos paskirtį. Tad Konstitucijos viršenybė negali būti tik abstrakti idėja. Jai užtikrinti būtinas veiksmingas mechanizmas. Banalu sakyti, kad veiksmingiausias iš visų įmanomų tokių anomalijų šalinimo mechanizmų – konstitucinė justicija. Šiuo atžvilgiu neturi lemiamos reikšmės tai, ar konstitucinę kontrolę įgyvendina specialus – konstitucinis – teismas, ar bendrieji teismai.

Akademiniu teoriniu požiūriu teisės konstitucingumo reikalavimas yra Hanso Kelseno normų hierarchijos modelio, pagal kurį konstitucija monopolizuoja visų teisės aktų legitimavimo ir legalizavimo funkciją, triumfas. Profesiniu teisiniu požiūriu šis reikalavimas yra prielaida užtikrinti teisės neprieštarinumą ir vienodą taikymą. Galiausiai politiniu ir pilietiniu požiūriu teisės konstitucingumo reikalavimas išreiškia ribotos valdžios idėją: virš politinės valios esama kažko, kam šioji privalo paklusti, virš ordinarinės teisės esama aukštesniosios teisės, kurios neatitinkančias nuostatas galima ir reikia šalinti iš teisės sistemos¹. Konstitucija riboja valdžią – taip pat ir teisę kuriančią valdžią.

Tai, kad šiandien į visą nacionalinę teisę žvelgiama jos konstitucingumo aspektu, dideliu mastu yra konstitucinės justicijos nuopelnas. Šitai pasakytina ir apie Lietuvą, kur konstitucinė justicija gyvuoja jau dešimt metų. Tačiau galima paklausti: tie dešimt metų yra daug ar mažai? Nelygu kaip vertinama.

Palyginę su senesnes konstitucinės justicijos tradicijas turinčiomis šalimis, sakytume – mažai. Konstituciniai teismai Europoje buvo steigiami bangomis. Pirmoji banga – tai netrukus po Pirmojo pasaulinio karo įsteigti Austrijos, Čekoslovakijos konstituciniai teismai. Prie antrosios bangos konstitucinių teismų paprastai priskiriami konstituciniai teismai, įsteigti po Antrojo pasaulinio karo. Tai Vokietijos Federacinės Respublikos, Italijos konstituciniai teismai, Prancūzijos Konstitucinė Taryba. Trečioji banga kilo XX a. aštuntajame dešimtmetyje, konstitucinės justicijos institutą įtvirtinus Graikijos, Portugalijos, Ispanijos, kitų valstybių konstitucijose. Galiausiai, pasak Hermano Schwartzo, „maloni staigmena“² – ketvirtoji banga, apėmusi daugiausia Vidurio ir Rytų Europos valstybes, išsivadavusias iš totalitarinio, taigi fiktyvaus, konstitucionalizmo. Ši banga neaplenkė ir Lietuvos, kur 1988–1992 m. plačiai diskutuota apie konstitucinės justicijos modelio pasirinkimą. 1992 m. Konstitucijoje jau buvo numatyta įsteigti Konstitucinį Teismą.

Neaptarinėsiu visų gausių tuometinių alternatyvių, konkuruojančių konstitucinės justicijos modelio siūlymų. Pabrėžtina, kad pats konstitucinio teismo būtinumas Lietuvoje buvo nekvestionuojamas nuo pat nacionalinio atgimimo sąjūdžio pradžios: antai 1988 m., t. y. dar prieš atkuriant nepriklausomybę, Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas priėmė rezoliuciją „Dėl Konstitucinio teismo įsteigimo“. „Konstituciniam renesansui“ sutapus su „demokratinio renesansu“, tik pradėjusią iš sustabarėjimo vaduotis teisinę mintį nesunkiai užvaldė specialaus – konstitucinio – teismo idėja. Pirmybė buvo suteikta jai, o ne decentralizuotos konstitucinės justicijos modeliui. Kurį laiką buvo eksploatuojama *a priori* konstitucinės kontrolės idėja, bet tik pačioje svarstymų pradžioje. Vėliau visuotinai pripažinti paskesnės, represinės kontrolės pranašumai. Kuriant konstitucinės justicijos modelį daugiausia sekta Vokietijos ir Italijos pavyzdžiais, kai kas nusižiūrėta iš Lenkijos.

Nors pagal Konstituciją ir būdamas teismine valdžia, Konstitucinis Teismas nepriklauso bendrai teismų sistemai. Konstitucinis Teismas tiria Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės teisės aktų konstitucingumą (teisėtumą). Aktų atitiktis Konstitucijai gali būti tiriama pagal jų turinį, reguliavimo apimtį, aktų formą ir Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ar įsigaliojimo tvarką (taip detalizuojama Konstitucinio Teismo įstatyme; pati Konstitucija šiuo klausimu *expressis verbis* nieko nesako). Konstitucinio Teismo aktai yra galutiniai ir neskundžiami, jie turi *erga omnes* galią ir daro *ex nunc* poveikį. Subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, ratas yra ribotas: Seimas, Seimo narių grupės (1/5 Seimo narių), Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, teismai. Tačiau ir čia esama diferencijavimo: Seimo narių grupė negali kreiptis dėl tarptautinių sutarčių konstitucingumo (jis, beje, vienintelis tiriamas *a priori*); Vyriausybė negali kvestionuoti Respublikos Prezidento aktų atitikties Konstitucijai; Respublikos Prezidentas negali Konstituciniame Teisme ginčyti įstatymų konstitucingumo. Kiek šie ribojimai pagrįsti (ir ar apskritai pagrįsti) – kitas klausimas.

2. Konstituciniam Teismui pradėjus savo veiklą didelę kreipimąsi į jį dalį sudarė politinio proceso dalyvių (konkrečiai – Seimo narių grupių) prašymai. Tačiau per kelerius metus Konstitucinio Teismo jurisprudencija suaktyvino teismus, paakino juos reikliau vertinti įstatymų leidėjo „produkciją“, tad dabar per 80 procentų Konstituciniame Teisme registruojamų prašymų ištirti teisės aktų atitiktį Konstitucijai yra gaunama iš teismų. Beje, teismų aktyvumas kvestionuojant Seimo ir Vyriausybės aktų konstitucingumą liudija, kad jie vis labiau tampa autonomiška valdžios šaka: ne „trečiaja“, o viena iš trijų, *ne po* įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios, o *greta* jų.

Ligi šiol Konstitucinis Teismas yra gavęs 361 prašymą ir paklausimą, kuriuose ginčijama 1113 teisės aktų nuostatų. Neretai į vieną bylą yra sujungiami keletas prašymų, o ir pačiuose prašymuose, ypač inicijuotuose parlamentinės opozicijos, neretai būna ginčijami keli, keliolika ar dar daugiau teisės akto straipsnių ar nuostatų. Priimti 194 Konstitucinio Teismo nutarimai, sprendimai ir išvados. Negatyviosios įstatymų leidybos rezultatas: 240 teisės aktų ar jų dalių pripažinta prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – Konstitucijai ir (arba) įstatymams).

Bet tai – formalioji dalis, sausi skaičiai. Jie neatskleidžia tikrosios Konstitucinio Teismo įtakos šalyje vykstantiems procesams.

Per pirmąjį Konstitucinio Teismo veiklos dešimtmetį sukaupta konstitucinė jurisprudencija aprėpia pačius įvairiausius santykius ir institutus: pilietybę, žmogaus teises (politines, asmenines, ekonomines, socialines), demokratinius institutus (pvz., rinkimus ir referendumą), parlamentines procedūras, valdžios santykius, valstybės valdžios pareigūnų statusą, įstatymų leidybos procesą, biudžeto procesą, teisingumo vykdymą, ūkio reguliavimą, nuosavybę, mokesčius, Bažnyčios ir valstybės santykius, vietos savivaldą, net pačios Konstitucijos keitimo tvarką. Šis sąrašas nėra baigtinis. Kiekvienai minėtai sričiai būtų galima skirti atskirą pranešimą. Apibendrinant galima konstatuoti, kad tarp išvardytų sričių beveik nėra tokių, kuriose Konstitucinis Teismas nebūtų aptikęs kokių nors Konstitucijos pažeidimų, tačiau nėra ir tokių, kuriose pažeidimai užgožtų reguliavimą, pripažintą neprieštaraujančiu Konstitucijai.

Drąsiai galima teigti, kad per pirmąjį Konstitucinio Teismo dešimtmetį padaryta labai daug. Ne tik pasiteisino Konstitucinio Teismo įsteigimas, bet ir jo veiklos rezultatai pranoko konstitucinės justicijos modelio kūrėjų lūkesčius, teorinius svarstymus, kokia yra ar turėtų būti Konstitucinio Teismo aktų teisinė galia ir juose formuluojamos doktrinos reikšmė. Konstitucinė justicija keičia Lietuvos teisės sistemos suvokimą. Kartu – ir pačios Konstitucijos sampratą.

3. Konstitucinis teismas paprastai vadinamas negatyviuoju įstatymų leidėju. Tai metafora, bet tiksli. Būtina negatyviosios įstatymų leidybos, kartu ir konstitucinės kontrolės, prielaida yra Konstitucijos (teksto) aiškinimas: „pirmapradė“ konstitucinės justicijos funkcija – teisės aktų atitikties Konstitucijai vertinimas – suponuoja Konstitucijos aiškinimą kaip neatskiriama konstitucinės kontrolės elementą. Pasak Aharono Barako, Izraelio Aukščiausiojo Teismo

pirmininko, jokios ikiegyzetinės teksto prasmės nėra, ji gali būti suvokiama tik aiškinant tekstą³. Valstybių, kuriose konstituciją aiškina teismai, jurisprudencija ir joje formuluojama oficiali konstitucinė doktrina yra svarbi sudedamoji pačios konstitucijos dalis. Oficiali konstitucinė doktrina kartu su konstituciniu dokumentu sudaro dinamišką, nuolat atsinaujinančią *gyvąją konstituciją*. Konstitucijos aiškinimas yra ne tik jos taikymo sąlyga – jis užtikrina, kad niekuomet nenutrūkstamoje konstitucinio reguliavimo raidoje fundamentalių konstitucinių nuostatų *stabilumas* derės su Konstitucijos *dinamiškumu*, interpretuojamu kaip jos gebėjimas atitikti kintančias socialines ir politines realijas. Konstitucinė jurisprudencija užtikrina konstitucinės sistemos *gyvybingumą* – galimybę formaliai nekintantį, stabilų konstitucinį dokumentą taikyti atsižvelgiant į socialinius pokyčius ir jų nulemtus gyvenimo poreikius. Kai konstitucinė doktrina yra traktuojama kaip sudedamoji konstitucijos dalis, konstituciją galima „tobulinti“ *reinterpretuojant*, t. y. ja pačia remiantis, o ne keičiant konstitucinio dokumento formuluotes.

Lietuvoje, kaip ir kitur, Konstitucijos viršenybės įtvirtinimas buvo ne (tik) vienkartinis šio principo deklaravimo naujojoje Konstitucijoje aktas, bet (ir) dinamiško, sudėtingo ir kartais labai priešaringo Konstitucijos aiškinimo rezultatas. Paminėtina, kad nei Konstitucijoje, nei Konstitucinio Teismo įstatyme⁴ nėra jokios užuominos apie Konstitucijos *aiškinimą*. Konstituciniam Teismui nebuvo *expressis verbis* nustatyta kompetencijos aiškinti Konstituciją. Lietuvos konstitucinėje sistemoje nėra abstraktaus Konstitucijos nuostatų aiškinimo instituto, kai nėra sprendžiamas tam tikro teisės akto konstitucingumo klausimas, juo labiau kad nei Konstitucijoje, nei Konstitucinio Teismo įstatyme nėra nustatyta, kad Konstitucijos aiškinimas yra Konstitucinio Teismo – ir tik jo – prerogatyva. Vis dėlto per dešimtį Konstitucinio Teismo veiklos metų interpretacinė kompetencija *natūraliai* tapo *išimtinė* Konstitucinio Teismo kompetencija, viena iš svarbiausių jo funkcijų. Šis kompetencijos „prisiėmimas“ atspindėjo bendrą tendenciją, vyravusią ir kitose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse, ir iš esmės nedaug tesiskyrė nuo to, kaip šitai prieš du šimtmečius padarė JAV Aukščiausiasis Teismas byloje *Marbury v. Madison*. Svarbu, kad politinio proceso dalyviai šį kompetencijos „prisiėmimą“ akceptavo.

4. Sakoma, kad šis interpretacinės prerogatyvos „pasisavinimas“ vyko ne revoliucijos, bet evoliucijos būdu. Tai tiesa. Kita vertus, tiesa ir tai, kad savo *teisiniu turiniu* šis procesas prilygo savotiškai *revoliucijai*. Su juo yra susijusi pirmąjį konstitucinės justicijos dešimtmetį Lietuvoje įprasminusi nacionalinės *konstitucinės teisės paradigmos giluminė transformacija*. Šiuo atžvilgiu Konstitucinio Teismo veiklos rezultatai pranoko apriorinius teorinius svarstymus apie Teismo aktų galią ir juose formuluojamos doktrinos reikšmę.

Ankstesnėje konstitucinės teisės paradigmoje greta siauro Konstitucijos traktavimo tik kaip jos teksto paradoksaliai gyvavo tokia konstitucinės teisės šaltinių samprata, kai Konstitucija tebuvo *vienas iš* konstitucinės teisės šaltinių (tegu ir laikomas svarbiausiu): „greta“ Konstitucijos kaip šios teisės srities šaltiniai buvo nurodomi įstatymai, įvairūs poįstatyminiai aktai, tarptautinės sutartys. Konstituciją buvo įprasta aiškinti remiantis ne (vien) pačios Konstitucijos logika, ne tik jos nuostatų sklaida ir tarpusavio ryšiais, bet įstatymais ir kitais teisės aktais, sukonkretinančiais Konstitucijos nuostatas. Šiuo atžvilgiu ribos tarp konstitucinės teisės ir ordinarinės (pirmiausia statutinės) teisės tarsi nė nebuvo.

Naujoji konstitucinės teisės paradigma nuo ankstesnės radikaliai skiriasi bent trimis atžvilgiais: i) Konstitucinio Teismo aktų „pakylėjimu“ į konstitucinės teisės šaltinių lygmenį; ii) pašalinimu iš konstitucinės teisės šaltinių sistemos visų kitų aktų, išskyrus Konstituciją ir Konstitucinio Teismo aktus; iii) *gyvosios Konstitucijos* idėjos įsitvirtinimu. Šioje paradigmoje konstitucinė teisė jau traktuojama *ne kaip teisės šaka*, o kaip aukščiausioji teisė. Ji yra *virš* visų teisės šakų. Todėl galima kvestionuoti *bet kurio* įstatymo ar poįstatyminio akto konstitucingumą. Aiškinant Konstituciją negalima remtis įstatymais ir poįstatyminiais aktais. *Konstitucionalistiniu* požiūriu ne Konstitucija turi būti komentuojama remiantis įstatymais, bet įstatymai – remiantis Konstitucija. Konstitucijos

aiškinimas remiantis vien jos pačios logika išryškina Konstitucinio Teismo jurisprudencijos reikšmę. Dėl to kyla naujų uždavinių ir Lietuvos teisės mokslui, universitetinei konstitucionalistinei minčiai.

5. Plati Konstitucijos samprata, apimanti ne tik konstitucinio dokumento tekstą, bet ir konstitucinę jurisprudenciją, Lietuvoje pastaruoju metu skinasi kelią. Tačiau ši samprata dar nėra – galbūt niekuomet ir nebus – visuotinai pripažinta. Antiinterpretyvistines nuostatas gali skatinti baimė, kad, „juodosios mantijos aristokratijai“ paneigus daugumos valią, kils konstitucionalizmo ir demokratijos konfliktas. Tokie nuogąstavimai grindžiami tariamu mažoritarinės demokratijos prioritetu, palyginti su konstitucine demokratija. Bet ši priešprieša nepagrįsta, nes daugumos sprendimai, kad ir kokie jie būtų, turi būti priimami tik remiantis Konstitucija. Nors Konstitucijos (su)kūrimas atspindi daugumos valią, iš esmės konstitucionalizmas yra antimajoritarizmas. Visa konstitucinės justicijos istorija perbraukia naivią Jeano Jacqueso Rousseau tezę, kad negali būti neteisingas įstatymas, priimtas Tautos atstovybės.

Atsargų požiūrį į konstitucinę justiciją kartais palaiko ir teisėjų aktyvizmo baimė. Tačiau *tam tikras* aktyvizmas yra neišvengiamas Konstitucijos aiškinimo palydovas, nes aiškinimas yra aktyvi ir kūrybiška veikla. *Aktyvizmą galima* suderinti su teisėjų savęs suvaržymu. Jų pusiausvyra kaip tik ir užtikrina konstitucijos dinamiškumo ir stabilumo darną.

6. Naujojoje konstitucinės teisės paradigmoje išryškėjusi Konstitucinio Teismo aktų galia išplaukia iš pačios Konstitucijos. Tai pačios *Konstitucijos galia*, nes ją galima įveikti tik priimant Konstitucijos pataisą, o ne išleidžiant įstatymą ar kitą teisės aktą.

Šitai pasakytina ne tik apie Konstitucinio Teismo nutarimų, kuriais teisės aktai (ar jų dalys) pripažįstami prieštaraujančiais Konstitucijai, rezoliucines dalis, bet ir apie *ratio* ir *dicta*, kuriais šis pripažinimas grindžiamas. Teismo aktų rezoliucinės dalys yra „nukreiptos į praeitį“ – jomis arba pasireiškia negatyvioji įstatymų leidyba, arba nepasireiškia. Tuo tarpu *ratio* ir *dicta* nukreipti į ateitį – jie teikia gaires būsimajai pozityviajai legislatyvinei veiklai. Suvokimas, kad bet kuri legislatyvinė inovacija gali būti testuojama Konstituciniame Teisme, skatina įstatymų leidėją atsižvelgti į konstitucionalistinius doktrininius argumentus⁵. *Ratio* ir *dicta* tampa įstatymų leidėją saistančiu imperatyvu, nes tikėtina, kad iškilus „analogiškam“ konstituciniam ginčui Konstitucinis Teismas vadovausis jau suformuluota doktrina.

Kuo daugiau oficialios konstitucinės doktrinos, tuo labiau prognozuojamas *ir Konstitucinis Teismas*. Konstitucine doktrina Konstitucinis Teismas susaisto ne tik teisėkūros subjektus, bet ir pats save⁶. Tai yra – tegul ir ne šimtaprocentinė – pernelyg didelio aktyvizmo atsvara, viena iš teisėjų savęs suvaržymo formų, garantijų, kad Konstitucijos aiškinimas ir juo grindžiami sprendimai nebus voliuntaristiniai, padiktuoti individualių nuostatų, emocijų ar politinio išskaičiavimo. Svarbu, kad keičiantis Konstitucinio Teismo sudėčiai ši teisėjų doktrininio savęs suvaržymo nuostata nesilpnėtų.

7. Atsiradusi kaip konstitucinio dokumento aiškinimas, konstitucinė jurisprudencija ilgainiui vis labiau plėtojasi reinterpretuodama pati save. Posakis, kuriuo paprastai apibūdinama bendroji teisė, – kad šioji „auga kaip koralas“, sluoksnis po sluoksnio, – tinka ir konstitucinei jurisprudencijai, taigi ir visai konstitucinei teisei.

Šitai pabrėžiama Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarime⁷. Jame konstatuota, kad konstitucinis teisinės valstybės principas *inter alia* suponuoja jurisprudencijos tęstinumą. Konstitucinis Teismas, sprenddamas analogiškus konstitucinius ginčus, vadovaujasi ankstesnėse bylose suformuota doktrina, atskleidžiančia Konstitucijos turinį. Tirdamas įstatymų ir kitų teisės aktų atitiktį Konstitucijai, Teismas plėtoja savo ankstesniuose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą, atskleidžia naujus, konkrečios bylos tyrimui būtinus konstitucinio reguliavimo aspektus. Minėtame nutarime įtvirtintas ypatingas Konstitucinio Teismo aktų, kaip teisės šaltinių, „statusas“. Jame atsispindi ir *gyvosios Konstitucijos* idėja: Konstitucinis Teismas plėtoja savo

ankstesniuose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą. Perfrazuojant vieno buvusio JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjo žodžius, Konstitucija yra *tai, ką konstatuoja Konstitucinis Teismas*.

8. *Konstitucijos realiai yra tiek, kiek yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas*. Be abejo, per vieną Konstitucinio Teismo veiklos dešimtmetį neįmanoma „sukurti“ išsamios „gyvosios“ Konstitucijos, tad čia netinka gretinti su senas konstitucinės kontrolės tradicijas turinčiomis šalimis. Konstitucinis Teismas atlieka išankstinę teisės aktų konstitucingumo kontrolę, tad oficiali konstitucinė doktrina gali formuotis tik pareiškėjų prašymuose nurodomų Konstitucijos pažeidimų pagrindu. Šiandien konstitucinė doktrina yra *fragmentiška*. Bet yra ir Konstitucijos straipsniai „lyderiai“, kurių pažeidimą pareiškėjai įtaria dažniausiai, taigi jie plačiausiai aiškinti. Tai Konstitucijos 23 straipsnis (nuosavybės neliečiamumas ir apsauga), 29 straipsnis (asmenų lygybė ir nediskriminavimas). Doktrinoje gana išplėtoti ir kai kurie kiti konstituciniai principai: valdžių padalijimo, teisėjo ir teismų nepriklausomumo, teisėtų lūkesčių apsaugos, *lex retro non agit*, proporcingumo. Tačiau bemaž pusės Konstitucijos nuostatų Konstitucinis Teismas dar apskritai nėra aiškinęs, nes dėl jų jį nebuvo kreiptasi.

Kita vertus, konstitucinėje jurisprudencijoje suformuluoti kai kurie konstituciniame dokumente *expressis verbis* neįtvirtinti konstituciniai postulatai. Vienas iš ryškiausių pavyzdžių – valdžių padalijimo principas, kuris Konstitucijos tekste eksplicitiškai nėra nurodomas. Doktrinoje įtvirtinta, kad viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti konstitucinių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti; tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu⁸. Šie doktrininiai teiginiai, toliau aiškinami specifiniame (nagrinėjamų bylų) kontekste, padiktavo postulatą, kad *Lietuvoje nėra deleguotos įstatymų leidybos*⁹: Seimas negali pavesti, tarkime, Vyriausybei realizuoti savo konstitucinės kompetencijos (pvz., nustatyti mokesčius).

Dar keli fundamentalių doktrininių postulatų pavyzdžiai: „Lietuva yra pasaulietinė valstybė“¹⁰; „Konstitucija garantuoja paveldėjimo teisę“¹¹; „nuosavybė įpareigoja“¹²; „negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį asmuo, įgyvendindamas vieną konstitucinę teisę, netektų galimybės įgyvendinti kitą konstitucinę teisę“¹³; „teisė negali būti nevieša“¹⁴; „konstituciniai įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai, o įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams“¹⁵; „[Vyriausybė] yra saistoma ir savo pačios priimtų nutarimų“¹⁶; „pareigūnas, kuriam reiškiamas nepasitikėjimas, turi turėti realią galimybę pateikti Seimui savo paaiškinimus ir Seimo posėdyje atsakyti į argumentus, kuriais grindžiamas nepasitikėjimas“¹⁷.

Platus Konstitucijos nuostatų aiškinimas atskleidžia visą Konstitucijos tekstą ir kontekstą, neleidžia *Konstitucijos raidei nustelbti Konstitucijos dvasios*. Apsiribojus grynai teksto aiškinimu, kai kurios didingos Konstitucijos formuluotės būtų veikiau lozungai, o ne pozityvaus teisinio reguliavimo instrumentai, orientuojantys teisėkūrą ir teisinę praktiką. Antai Konstitucijoje įtvirtintas teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas būtų deklaratyvus be konstitucinės doktrinos, postuluojančios *inter alia* teisminės valdžios visavertiškumą, jos savivaldą, draudimą mažinti teisėjų socialines garantijas, teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumą¹⁸.

9. Savo jurisdikciją Konstitucinis Teismas traktuoja gana plačiai. Tokią nuostatą lemia pati Konstitucinio Teismo paskirtis – užtikrinti Konstitucijos viršenybę. Antai pasitaiko atvejų, kai ginčijamą teisės aktą išleidusi institucija iš anksto numano nepalankų Konstitucinio Teismo nutarimą ir tą aktą pakeičia *formaliai kitu, tačiau faktiškai įtvirtinančiu tas pačias nuostatas aktu*. Tokiais atvejais Teismas nagrinėja ir šio – tik formaliai naujo – teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai¹⁹. Priešingu atveju pati teisminė konstitucinė kontrolė būtų beprasmė.

Paminėtina ir byla, kurioje ginčytas Vyriausybės nutarimas, pažymėtas žyma „visiškai slaptai“. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal Konstituciją *jis nagrinėja teisės aktų atitiktį Konstitucijai nepriklausomai nuo to, ar jie pažymėti kokia nors slaptumo žyma*. Pagal Konstituciją Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti *skelbiamas viešai* – tai yra konstitucinė jo įsigaliojimo sąlyga. Tad nors Konstitucinio Teismo posėdis, kuriame nagrinėtas Vyriausybės nutarimas, buvo

uždaras, Teismo nutarimas skelbtas viešai. Abejones dėl slaptų teisės aktų priklausymo Konstitucinio Teismo jurisdikcijai išsklaido šie *dicta*: „Konstitucinis Teismas <...> šioje byloje nenagrinęs, ar ginčijamas Vyriausybės nutarimas teisėtai ir pagrįstai pažymėtas žyma „visiškai slaptai“; „teisės norminiai aktai, reguliuojantys santykius, susijusius su konstitucinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis bei jų įgyvendinimu, apskritai neturi būti žymimi jokiais slaptumo žymomis“²⁰.

Ištyręs teisės akto atitiktį Konstitucijai, Konstitucinis Teismas kartais pripažįsta, kad aktas prieštarauja ne (tik) pareiškėjo nurodytiems, *bet (ir) kitiems Konstitucijos straipsniams*²¹. Pagal Konstituciją Teismas privalo nustatyti, ar ginčijamas aktas neprieštarauja Konstitucijai *kaip visumai*. Apsiribodamas tik pareiškėjo (galbūt klaidingai) nurodytais Konstitucijos straipsniais Teismas neatliktų savo priedermės.

Konstitucinis Teismas laikosi nuostatos, kad tirdamas *ginčijamo poįstatyminio akto* atitiktį Konstitucijai nustato, jog Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo *neginčijamas įstatymas*, kuriuo grindžiamas ginčijamas poįstatyminis aktas, jis privalo tai konstatuoti. Tokia Konstitucinio Teismo priedermė kyla iš Konstitucijos, šitaip užtikrinama Konstitucijos viršenybė²². Dar toliau plėtojant šią doktriną konstatuota, kad nustatęs, jog Konstitucijai prieštarauja įstatymo, kurio atitikties Konstitucijai pareiškėjas *neginčija*, nuostatos, kuriomis įsiterpiama į *ginčijamo* įstatymo reguliuojamus visuomeninius santykius, Konstitucinis Teismas konstatuoja ir tai²³.

Kategoriškas formalizmas, kai už Konstitucijos raidės nematoma jos dvasios, verstų Konstitucinį Teismą susilaikyti nuo *konstitucinių įstatymų* nagrinėjimo. Tegu neklaidina terminija: konstituciniai įstatymai – tai ne Konstitucijos pataisos, bet tolimas organinių įstatymų „giminaitis“. Konstitucija įtvirtina ypatingus konstitucinių įstatymų priėmimo reikalavimus, bet tarsi nutyli jų teisinę galią. Oficiali konstitucinė doktrina skelbia, kad konstituciniai įstatymai užima *ypatingą* vietą teisės aktų sistemoje, kurią *lemti pati Konstitucija kaip sistema*. Konstitucinių įstatymų negalima pakeisti arba panaikinti įstatymais. Šitaip užtikrinamas didesnis konstituciniais įstatymais reguliuojamų santykių stabilumas. Įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams, o konstituciniai įstatymai – Konstitucijai. Ar įstatymas neprieštarauja konstituciniam įstatymui, o konstitucinis įstatymas – Konstitucijai, pagal Konstituciją sprendžia Konstitucinis Teismas²⁴. Tokių įstatymų tebuvo priimta du, tačiau vienas buvo pripažintas antikonstituciniu.

Konstitucijoje *expressis verbis* nurodyta, kad Konstitucinis Teismas *inter alia* sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja *Konstitucijai* (102 straipsnio 1 dalis). Tačiau Seimas leidžia ne tik įstatymus, bet ir *poįstatyminius aktus*: procedūrinius sprendimus, nutarimus, rezoliucijas. Seimo poįstatyminių aktų atitikties *įstatymams* kontrolė Konstitucijoje tarsi nutylėta. Sistemiskai aiškindamas Konstituciją, Teismas laikosi nuostatos, kad įstatymams turi neprieštarauti visi (taigi ir Seimo) poįstatyminiai aktai²⁵, ir juos traktuoja kaip savo jurisdikcijos dalyką. Tirdamas, ar Seimo poįstatyminiai aktai neprieštarauja įstatymams, Konstitucinis Teismas užtikrina Konstitucijoje įtvirtintą įstatymų viršenybę poįstatyminių aktų atžvilgiu.

Tai tik keli pavyzdžiai, liudijantys Konstitucinio Teismo jurisprudencijos svarbą užtikrinant Konstitucijos viršenybę ir teisės sistemos hierarchiją.

10. Per dešimt metų Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją, ne tik plėtojo jos nuostatas, bet ir įtvirtino tokią teisės sistemos *vertikalią stratifikaciją*, kai aiškiai atskiriami konstitucinės ir ordinarinės teisės lygmenys. Antroji yra visais atžvilgiais subordinuota pirmajai: bet koks ordinarinės teisės aktas gali būti kontroliuojamas atitikties Konstitucijai požiūriu.

Bet laikyti naująją konstitucinės teisės paradigmą galutinai susiformavusia dar per anksti, nes ją gali gerokai pakoreguoti nauji veiksniai, į kuriuos reikės atsižvelgti. Turiu galvoje Europos integraciją, ypač Europos Konvento parengtą Konstituciją. Laiko atžvilgiu Lietuvos integracija į Europos Sąjungą ir konstitucinės teisės paradigmos transformacija yra lygiagretūs procesai ir jų santykį dar reikės apmąstyti. Ligi šiol Lietuvos teisinė sistema buvo grindžiama monistiniu požiūriu į tarptautinę teisę. Pagal Konstituciją Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji

nacionalinės teisinės sistemos dalis (138 straipsnio 3 dalis). Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys yra tiesiogiai taikomos (aišku, jeigu jose pačiose yra tiesioginio taikymo nuostatos)²⁶. Tarptautinių sutarčių įstatymas²⁷ tarptautinėms sutartims, *prireikus jas taikyti*, teikia viršenybę nacionalinių įstatymų atžvilgiu (11 straipsnio 2 dalis). Tačiau pagal dar 1995 m. suformuluotą doktriną tarptautines sutartis taip pat galima kontroliuoti atitikties Konstitucijai aspektu²⁸; pavyzdžiui, galima ginčyti jų ratifikavimo įstatymus²⁹. Tad ir šiuo požiūriu Konstitucijos viršenybė yra absoliuti, o naujoji konstitucinės teisės paradigma ją dar labiau įtvirtina. Konstitucijos nuostata, kad negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai (7 straipsnio 1 dalis), nepripažįsta antnacionalinės teisės viršenybės Konstitucijos atžvilgiu. Norint dalyvavimo Europos integracijoje aspiracijas suderinti su naująja konstitucionalistine paradigma prireiks ne tik formalių Konstitucijos pataisų, bet ir oficialios konstitucinės doktrinos korektyvų.

Bet tai – jau kito dešimtmečio Lietuvos konstitucinės jurisprudencijos problemos.

Pastabos ir nuorodos

¹ E. Kūris, „Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija“, *Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas*, sud. V. Rinkevičius, Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Europos Taryba ir Europos komisija „Demokratija per teisę“, 2002, p. 12.

² H. Schwartz, „The New Courts: An Overview“, *East European Constitutional Review*, 1993, vol. 2, No 2, p. 28.

³ A. Barak, „A Judge on Judging: The Role of a Supreme Court in a Democracy“, *Harvard Law Review*, 2002, vol. 116, No. 1, p. 65.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas, *Valstybės žinios* (toliau – *Žin.*), 1993, Nr. 6-120; 1993, Nr. 68-1277; 1998, Nr. 55-1519; 2001, Nr. 21-691; 2001, Nr. 39-1335; 2001, Nr. 64-2328; *Žin.*, 2003, Nr. 108-4815 (skaitant pranešimą šios pataisos dar nebuvo).

⁵ A. Kubilius, „Constitutional Arguments in Political Decision-Making: Lithuania“, *The Constitution as an Instrument of Change*, ed. E. Smith, Stockholm: SNS Förlag, 2003, p. 69.

⁶ E. Kūris, op. cit., p. 17.

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“, *Žin.*, 2003, Nr. 52-2361.

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1995, Nr. 89-2007; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimo Nr. 465 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 3 d. nutarimo Nr. 124 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų, valstybinio arbitražo, prokuratūros bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 46 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 4 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymui, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros darbuotojų, valstybinių arbitrų bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų tarnybinių atlyginimų“, *Žin.*, 1995, Nr. 101-2264; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 5 d. nutarimo „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narių paskyrimo“ pripažinimo netekusiu galios ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos sudarymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1997, Nr. 49-1173; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ galiojimo sustabdymo laikinasis įstatymas atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją“, *Žin.*, 1997, Nr. 104-2645; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1998, Nr. 5-99; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos

visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. vasario 25 d. nutarimo „Dėl V. Nikitino atleidimo iš generalinio prokuroro pareigų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1998, Nr. 39-1044; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. birželio 1 d. nutarimo Nr. 647 „Dėl sutikimo vykdyti viešąjį pirkimą uždarojo konkurso būdu ir lėšų skyrimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsniui“, *Žin.*, 1999, Nr. 36-1094; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų ministerijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui“, *Žin.*, 1999, Nr. 50-1624; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 10 straipsnio 4 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 105 „Dėl Lietuvos standartizacijos departamento prie Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos reorganizavimo“ 2 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimo Nr. 117 „Dėl Lietuvos zoologijos sodo steigėjo teisių perdavimo“ 2 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl kai kurių Žemės ir miškų ūkio ministerijos funkcijų perdavimo Aplinkos apsaugos ministerijai ir Miškų ir saugomų teritorijų departamento prie Aplinkos apsaugos ministerijos įsteigimo“ 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1999, Nr. 61-2015; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalių, 9 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir 4 dalies, 22 straipsnio 1 punkto, 24 straipsnio 2 dalies 5 bei 11 punktu, 26 straipsnio 3 dalies 7 punkto, 31 straipsnio 2, 4 dalių ir 6 dalies 2 punkto, 37 straipsnio 4 dalies, 45 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1999, Nr. 101-2916; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 251, 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69¹ ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1999, Nr. 109-3192; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymo 8 straipsnio 3 dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 829 „Dėl 1939–1990 metų okupacijų represinių struktūrų, tarnybų ir pareigų, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, sąrašo patvirtinimo“ patvirtinto sąrašo „1939–1990 metų okupacijų represinės struktūros, tarnybos ir pareigos, kurias ėjusiems asmenims neskiriamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos“ 9 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 4 daliai“, *Žin.*, 2000, Nr. 14-370; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindo įstatymui“, *Žin.*, 2000, Nr. 88-2724; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2000, Nr. 105-3318; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 20 d. nutarimu Nr. 276 patvirtintos Įmonių finansinių prievolių mokėjimo bankroto procedūrų metu tvarkos 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir 1992 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo (su 1994 m. gegužės 19 d. pakeitimais ir papildymais) 6 straipsnio 7 dalies 2 punktu“, *Žin.*, 2001, Nr. 37-1259; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 5-186; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2000 m. gegužės 2 d. redakcija) 7 straipsnio 1 ir 2 dalių, 16 straipsnio 6 dalies ir 9 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 „Dėl Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų patvirtinimo ir tarnybos laiko, kurio reikia procentiniam priedui už išstarnautus metus gauti, nustatymo“ patvirtintų Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų (1998 m. lapkričio 20 d. redakcija) 31.3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos ir prokuratūros pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo (2000 m. gegužės 2 d. redakcija) 7 straipsnio 1 daliai“, *Žin.*, 2002, Nr. 43-1636; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 39 straipsnio, Lietuvos Respublikos mokslo ir švietimo ilgalaikio finansavimo įstatymo 1, 2 ir 3 straipsnių, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 18 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 172 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 72-3080; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies

1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2003, Nr. 19-828.

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1995, Nr. 89-2007; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“, *Žin.*, 1996, Nr. 126-2962; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 22 d. nutarimo Nr. 620 „Dėl buvusių Statybos ir urbanistikos ministerijos, Europos reikalų ministerijos, Ryšių ir informatikos ministerijos ir jų institucijų reorganizavimo tvarkos bei terminų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 2 punktui, 29 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsniui ir Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo 4 straipsniui“, *Žin.*, 1999, Nr. 50-1624.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 49-1424.

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 573 straipsnio (1994 m. gegužės 17 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 24-889; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir A dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“, *Žin.*, 2003, Nr. 24-1004.

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo (1995 m. vasario 21 d. redakcija) 16 straipsnio 1 dalies, 17 straipsnio 1 ir 2 dalių, 19 straipsnio ir šio įstatymo (2000 m. birželio 20 d. redakcija) 27 straipsnio 4 ir 7 dalių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ patvirtintų Tipinių daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatų 8 punkto 1, 3 ir 4 pastraipų, 10 punkto 1 pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2000, Nr. 110-3536; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 28-1003; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 93-4000.

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtai kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, Nr. 54-1587; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 113-5057; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 11 straipsnio 2 dalies (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija)

ir 13 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintų Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo bei mokėjimo nuostatų 25 punkto 2 dalies (2001 m. gegužės 25 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir šių nuostatų 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 straipsnio 4 daliai“, *Žin.*, 2003, Nr. 68-3094.

14 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 102-3636; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“, *Žin.*, 2003, Nr. 52-2361.

15 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“, *Žin.*, 2001, Nr. 29-938; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2003, Nr. 19-828.

16 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4, 14 straipsnių papildymo ir 5 straipsnio pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1307 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo projektų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo (1999 m. gegužės 4 d. redakcija) 7 bei 13 straipsniams ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1998 m. lapkričio 17 d. redakcija) 15 straipsnio 30 punktu“, *Žin.*, 2001, Nr. 56-1997.

17 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies 9 punkto (2000 m. lapkričio 28 d. redakcija) ir 2000 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2003, Nr. 10-366.

18 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 31 d. nutarimo Nr. 465 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 3 d. nutarimo Nr. 124 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų, valstybinio arbitražo, prokuratūros bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 46 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 4 straipsnio pirmajai daliai, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymui, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros darbuotojų, valstybinių arbitrų bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų tarnybinių atlyginimų“, *Žin.*, 1995, Nr. 101-2264; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 251, 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69¹ ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1999, Nr. 109-3192; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 12 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo išaiškinimo“, *Žin.*, 2000, Nr. 4-100; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio II skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 „Dėl Valstybinės valdžios,

valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 62-2276.

19 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo (1995 m. vasario 21 d. redakcija) 16 straipsnio 1 dalies, 17 straipsnio 1 ir 2 dalių, 19 straipsnio ir šio įstatymo (2000 m. birželio 20 d. redakcija) 27 straipsnio 4 ir 7 dalių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ patvirtintų Tipinių daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatų 8 punkto 1, 3 ir 4 pastraipų, 10 punkto 1 pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2000, Nr. 110-3536; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 102-3636.

20 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731-19 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų“ 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktu“, *Žin.*, 2000, Nr. 30-840.

21 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 49-1424; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 5-186; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 86, 87 straipsnių papildymo bei pakeitimo ir įstatymo papildymo 88¹ straipsniu įstatymo 4 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 11 d. nutarimo Nr. 457 „Dėl Vilniaus apskrities viršininko atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 9 straipsnio 1 daliai“, *Žin.*, 2003, Nr. 52-2361; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2003, Nr. 57-2552.

22 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 22 d. posėdžio protokolą įrašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimo „Dėl kompanijos „Danisco Sugar“ A/S prašymo įsigyti cukraus pramonės įmonių akcijų“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 3 bei 8 straipsnių nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2001, Nr. 102-3636.

23 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2002, Nr. 5-186.

24 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“, *Žin.*, 2001, Nr. 29-938; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 2003, Nr. 19-828.

²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. rugsėjo 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. balandžio 15 d. nutarimo „Dėl Vilniaus miesto tarybos paleidimo ir kai kurių priemonių tvarkai savivaldybėse pagerinti“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1993, Nr. 47-949; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. vasario 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Vyriausybės atstovo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 12 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės valdymo tarnybos „A“ lygio valdininkų pareigybių sąrašo patvirtinimo atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1998, Nr. 18-435; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atmesti Seimo nutarimo „Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo“ projektą ir Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo „Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo „Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims, 241 ir 243 straipsniams“, *Žin.*, 2000, Nr. 28-784; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“, *Žin.*, 2000, Nr. 88-2724.

²⁶ V. Vadapalas, „The Constitution of Lithuania and Accession to the European Union“, *European Integration and Constitutional Law*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2001, p. 65.

²⁷ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas, *Žin.*, 1999, Nr. 60-1948.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1995, Nr. 9-199; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Žin.*, 1995, Nr. 86-1949.

²⁹ Galima kelti klausimą, ar, tarkime, Seimo išleistas aktas, kuriuo ratifikuojama tarptautinė sutartis, Konstitucinio Teismo pripažinta prieštaraujanti Konstitucijai, negalėtų būti ginčijamas Konstituciniame Teisme ir pripažįstamas antikonstituciniu. 1969 m. Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės požiūriu toks Konstitucinio Teismo sprendimas būtų problemiškas, tačiau Konstitucijos viršenybės požiūriu negalima paneigti Konstitucinio Teismo kompetencijos tokį hipotetinį Seimo aktą tirti (bent) pagal formą arba Konstitucijoje nustatytą priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką (o gal ir pagal turinį).